

NATURFREDNING I NORGE

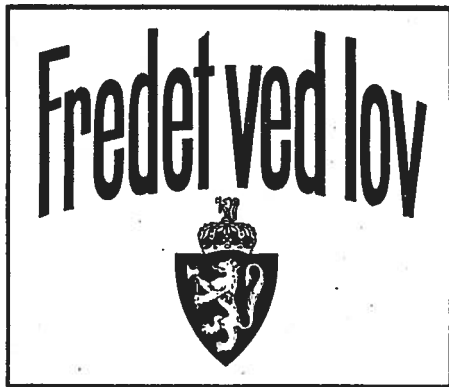
ØSTLANDSKE KBETS

Å R S B E R E T N I N G 1 9 3 8 - 1 9 4 0

Gjende fra overste kammen av Besseggen.

Fredningsmerke for fredning i henhold til lovenes § 1.

Fredningsmerke i henhold til lovenes § 5.

FREDNINGSMERKER

«ØSTLANDSKE» GJENNOM 25 ÅR

Østlandske Kretsforening for Naturfredning i Norge fylte 25 år den 29. april 1939.

Det var Det Norske geografiske Selskap som i 1909 reiste naturfredningstanken her i Norge. Etter et foredrag av professor, dr. Johan N. F. Wille nedsatte selskapets styre en komité til å drøfte foranstaltninger til beskyttelse av visse naturforekomster m. v. som det ville være av vitenskapelig og historisk betydning å bevare. Komitéen bestod av professor Robert Collet, byråsjef J. G. Gulbranson, ekspedisjonssjef Thb. Heyerdahl, professor Yngvar Nielsen, dr. H. Reusch, skogdirektør M. A. E. Saxlund og professor Wille. Denne komitéen kom i november samme år med et forslag som resulterte i at en fikk loven om naturfredning av 25. juli 1910.

Den første frukten av den nye loven fikk en i kgl. resolusjon av 9. juni 1911

om fredning av en del planter på Statens fjellstue-eiendommer på Dovre.

I juni 1912 ble det i Stuttgart holdt en internasjonal kongress for naturfredning. Med det Geografiske Selskaps medvirkning ble Norge på denne kongressen representert ved professor Wille.

Den nevnte komitéen fant imidlertid at det burde dannes en landsorganisasjon som kunne ta seg av naturfredning over hele landet. Styret for det Geografiske Selskap var enig i tanken og påtok seg å søke saken fremmet.

I april 1913 henvendte selskapet seg til en del menn med utkast til en innbydelse til dannelsen av en landsforening og spurte om de var villige til å stå som innbydere. Poststyrelsen utarbeidet et foreløpig utkast til lov for en forening og sendte det den 28. april til formannen i det Geografiske Selskap.

Innbydelsen ble deretter sendt ut, og

da resultatet forelå, sammenkalte selskaps styre et møte på Universitetet den 5. november 1913. Her fikk professor Wille, ekspedisjonssjef Heyerdahl og skogdirektør Saxlund i oppdrag å drøfte en nærmere ordning av den påtenkte forening. De utarbeidde forslag til lover i to alternativer. Det ene var basert på at landsforeningen bare skulle være en sammenslutning av lokale kretsforeninger, mens det annet alternativ gav landsforeningen en mer selvstendig stilling, slik at den kunne oppta direkte, personlige medlemmer ved siden av tilsluttede kretsforeninger.

Lovforslaget ble behandlet på et møte av innbyrderne den 1. februar 1914, og det første alternativ ble vedtatt som lov.

I mars samme år sendte så lovkomitéen melding om dette til interesserte rundt om i landet, med oppfordring til å søke danne kretsforeninger hver i sin landsdel så snart som mulig.

Det konstituerende møte holdtes i Oslo den 29. april 1914, og her ble da Østlandske Kretsforening stiftet. Til styre valgtes ekspedisjonssjef Heyerdahl, h.r.advokat Alex. Nansen, dr. H. Reusch, skogdirektør M. Saxlund og professor Wille. Suppleanter ble konservator Ove Dahl, skogkonsulent Jelstrup og universitetsstipendiat W. Werenskiold. Til revisor valgtes byråsjef Schou. Styret valgte til formann ekspedisjonssjef Heyerdahl og til viceformann professor Wille. Foreningens forretningsførsel ble inntil videre overtatt av h.r.advokat Anton Heyerdahl. Den første medlemsfortegnelsen viser 3 livsvarige og 35 årsbetalende medlemmer.

Ekspedisjonssjef Heyerdahl stod som formann fra 1914 til 1918, 1921—25. I 1919 og 1920 var oberst N. J. Sejersted

formann. Daværende major K. G. Gleditsch ble valgt til revisor etter byråsjef Schou i 1919 og tjenestgjorde som sådan til 19025, da han gikk inn i styret og ble valgt til formann. I 1935 frabad han seg gjenvalg og overlot hvervet til dosent Adolf Hoel. Oberstløytnant Gleditsch var igjen formann i 1936, og ble i 1937 avløst av h.r.advokat Nils Onsager.

Blant foreningens første medlemmer finner en noen navn som senere kom til å gå igjen i Østlandskes protokoller:

Cand. real., senere dosent, fru Hanna Resvoll-Holmsen ble suppleant for styret i 1921 og tok straks opp arbeidet for fredning av bl. a. Merradalen. Til styremedlem valgtes hun i 1924 og er det fremdeles.

Universitetsstipendiat, senere professor, dr. Werner Werenskiold valgtes som ovenfor nevnt til suppleant for det første styret i 1914. I 1923 gikk han inn i styret og sitter der fremdeles.

Skogkonsulent, senere skogdirektør H. Jelstrup ble også suppleant i 1914 og var styremedlem fra 1917 til 1922.

Universitetsstipendiat, senere dosent Adolf Hoel ble suppleant i 1924 og var formann i 1935, da han også ble formann for Landsforbundet.

H.r.advokat Alex. Nansen var styremedlem fra 1914 til 1921.

Skogdirektør M. Saxlund satt i styret fra 1914 til 1917.

Dr. Hans Reusch var styremedlem fra 1914 til 1923, og professor, dr. N. Wille fra 1914 til 1924.

Skoginspektør Ivar Ruden kom inn i foreningen i 1915. I 1917 ble han suppleant, og i 1922 kom han med i styret. Der sitter han fremdeles.

Videre må nevnes at o.r.sakfører Kr. Delphin har vært suppleant for styret

siden 1922, og ingeniør Alfred Bryn siden 1926. H.r.advokat Anton Heyerdahl har stått som kasserer i alle år siden stiftelsen i 1914. Sekretær J. Printz har vært revisor siden 1925. Siden 1935 har Svalbardundersøkelsesens sekretær, John Giæver, utført sekretærarbeidet for foreningen.

Foreningen har hatt to æresmedlemmer: Professor, dr. H. Conwentz (f. 1855, d. 1922), utnevnt i 1920, og ekspedisjonssjef Thb. Heyerdahl, utnevnt i 1926.

Medlemstallet har nok vært stigende gjennom årene, men stigningen har foregått *meget* langsomt. I 1915 hadde foreningen 19 livsvarige og 113 årlig betalende medlemmer. Ti år senere, i 1925, var de tilsvarende tall 60 og 124 — i 1930 83 og 129, i 1935 115 og 124, i 1937 128 og 167. Pr. 1. januar 1941 er tallene 137 livsvarige og 127 årsbetalende. Altså et altfor lite tall sammenlagt i forhold til Østlandskes store arbeidsfelt og foreningens gagnlige virke.

I Landsforbundets årsberetning for 1935 fins det som kjent en oversikt over alle fredinger i Norge fram til dette året. Denne oversikten gir det beste bilde også av Østlandskes virksomhet. Det er mange og til dels store og viktige saker som i disse 25 årene er bragt fram til en heldig løsning, og foreningen arbeider fremdeles etter de retningslinjer som ble stukket ut for 25 år siden.

Ved denne milepelen retter Østlandske Kretsforening en takk til de kvinner og menn som i et kvart sekel har tatt del i foreningens arbeid. De av dem som er gått bort har vi i takknemlig erindring. Vår takk går videre til statsmyndighetene, til interesserte institusjoner og organisasjoner og til vårt eget landsforbund. Vi takker for god hjelp og godt samarbeid i forviss-

ningen om fortsatt forståelse og bistand i årene som kommer.

MEDLEMSTALL, STYRE OG KONTOR

Pr. 31. desember 1937 hadde Østlandske Kretsforening 129 livsvarige og 165 årlig betalende medlemmer, altså tilsammen 294. I tidsrommet 31. desember 1937 til 31. desember 1940 er det tilkommet 15 nye livsvarige medlemmer, mens 7 er avgått ved døden. Av årlig betalende medlemmer er kommet 17 nye, mens 55 er utgått. Foreningen har altså pr. 31. desember 1940 137 livsvarige og 127 årlig betalende medlemmer.

På generalforsamlingen den 15. oktober 1938 ble beretningen og regnskapet godkjent.

Uttredende styremedlem dr. Hermann Løvenskiold ble gjenvalgt. Det samme var tilfellet med varamennene o.r.-saksfører Kr. Delphin og ingeniør A. Bryn, kassereren h.r.advokat Anton Heyerdahl og revisoren sekretær J. Printz. Ellers bestod styret i 1938 av formannen, h.r.advokat Nils Onsager; dosent, fru Hanna Resvoll-Holmsen; professor dr. Werner Werenskiold og skoginspektør Ivar Ruden.

I 1939 ble det ikke avholdt generalforsamling, idet Landsforbundet på grunn av krisen ikke fant å kunne gi ut årsheftet dette året. Foreningen ventet i lengste laget med generalforsamlingen i håp om at det skulle lykkes forbundet å få årsheftet ut. Da dette ble definitivt oppgitt, var det få måneder igjen av året, og en fant at styret burde fortsette den korte tiden som var tilbake.

Foreningens adresser er følgende: Formannen, h.r.advokat Nils Onsager, Prin-

sensgate 26 B, Oslo, telefon nr. 25030. Kassereren, h.r.advokat Anton Heyerdahl, Karl Johansgate 29, Oslo, telefon nr. 31852. Sekretær John Giæver, Observatoriegaten 1, Oslo, telefon nr. 42892.

I 1938 og 1939 har Østlandske Kretsforening fortsatt fått kontorhjelp ved Svalbardundersøkelsene til maskinskriving o. l. Siden våren 1938 har h.r.advokat A. Heyerdahl igjen overtatt foreningens forretningsførsel, som i noen år har vært varetatt av Svalbardundersøkelsenes kassererske, frk. Signy Bang. Vi takker frk. Bang for velvillig assistanse.

På generalforsamlingen i 1938 ble det nedsatt en komité som skulle framkomme med forslag om eventuell feiring av jubileet i 1939. Komitéen fant at foreningens økonomi ikke tillot noen offisielle festligheter, og styret erklærte seg enig i dette. På jubileumsdagen var styret og en del av foreningens venner innbudt til en privat sammenkomst hos formannen. Etter anmodning skrev oberstløytnant K. G. Gleditsch en utmerket artikkel om foreningens virke og dens framtidsmål. Artiklen ble sendt pressen gjennom Norsk Telegrambyrå, og den ble inntatt i de viktigste avisene på Østlandet og i Oslo.

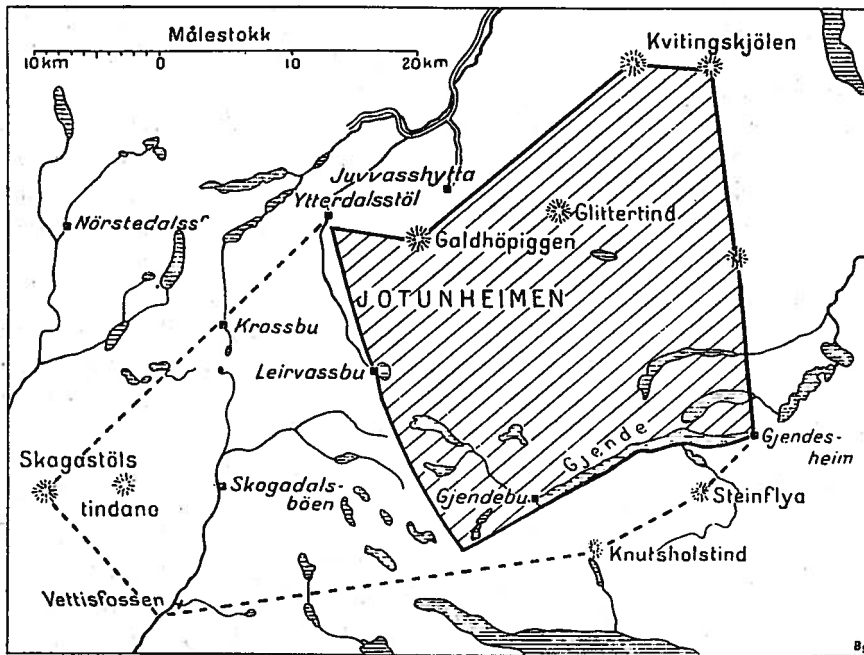
Vi finner å måtte minne medlemmene om kontingenten. Den skal nå sendes til h.r.advokat Anton Heyerdahl.

Likeledes minner vi om tegningen av nye medlemmer. Vi får ofte beviser på at arbeidet vårt omfattes med varm interesse av publikum, og det har i mange høve vist seg at det skal liten overtalelse til for å få folk til å tegne seg som medlemmer. Foreningens beskjedne medlemstall kunne sikkert mangedobles. Trøndelag Natur-

fredningsforening gav oss eksemplet da man tegnet omlag 400 nye medlemmer i løpet av et par måneder.

Styret har funnet høve til å ta opp et par større saker.

Spørsmålet om fredning av Gjende har i lengere tid vært gjenstand for foreningens oppmerksomhet og har ført til forhandlinger med Vågå kommune om kjøp av denne innsjø, idet en var fullt merksom på den overordentlig store betydning det hadde å sikre spesielt Gjende med omgivelser mot inngrep av regulering og annet. Forhandlingene strandet på Vågå kommunes prisforlangende, som langt oversteg det naturfredningsforeningen kunne tenke seg å tilveiebringe selv for et så stort formål. Etterat høyfjellskommisjonens kjennelse forelå vedkommende eiendomsretten i høyfjellet nord for Gjende holdtes styremøte 22. februar 1938. Her var også til stede etter innbydelse representanter for Den Norske Turistforening ved formannen advokat Jensen, sekretær Backer, major Bjørstad, vassdragssjef Rogstad, dr. Andersen Aars. Likeså var til stede landsforbundets formann professor Adolf Hoel og oberstløytnant K. G. Gleditsch. Høyfjellskommisjonens kjennelse gikk ut på at selve innsjøen Gjende tilhørte Vågå kommune som eiendom, men strandbreddene på vannets nordside tilhørte staten (eiendomsforholdene på Gjendes sydside er ennå ikke avgjort). Da enhver regulering av Gjende berører strandbreddene, fant en det uten interesse å gjenoppta forhandlinger med Vågå kommune om kjøp av Gjende. Etter de på møtet framkomne uttalelser fant en det lite sannsynlig at staten noensinne ville bifalle et konsesjonsandragende om regulering av Gjende.

I samme møte vedtok en å søke staten om å frede som naturpark endel av det område nord for Gjende som nå var tilkjent staten som eiendom ved høyfjellskommisjonens kjennelse. Denne sak ble deretter opptatt til behandling på D. N. T.'s generalforsamling den 4. mars 1938 i forbindelse med spørsmålet naturpark og naturfredning i det hele, referert i D. N. T.'s årbok 1939, side 198. Generalforsamlingen vedtok énstemmig sådant forslag: «Den Norske Turistforenings generalforsamling støtter det krav som er framsatt av Landsforeningen for Naturfredning i Norge om en nasjonalpark i Jotunheimen og bemyndiger styret til sammen med styret i Landsforeningen for Naturfredning i Norge å anmode Regjeringen om snarest å utrede spørsmålet om en slik fredning og framsette forslag herom, for Stortinget.»

Den Norske Turistforening og Landsforbundet for Naturfredning rettet så

under 22. desember en begrunnet henvendelse til Den Norske Regjering om å få fredet et nærmere bestemt areal som naturpark (gjengitt i D. N. T.'s årbok, side 211 ff. hvor også det foreslåede areal er angitt på den side 212 inntatte kartskisse).

Styret har vært oppmerksom på de i høy grad skjæmmende virkninger som reguleringer av innsjøer kunne medføre på de omgivende strandbredder. På foreningens generalforsamling den 5. oktober 1938 ble der vedtatt følgende forslag: «Det henstilles til vedkommende departement at konsesjoner til heving eller senkning av vannstanden i vassdrag, sjøer eller vann gjøres betinget av at der tas de forholdsregler som er nødvendige for å sikre den omliggende natur mot ødeleggelse.» Denne beslutning referertes til Den Norske Turistforening, og i fellesmøte av styre og råd den 13. februar 19340 fremkom opplysninger gående ut på at det

utvilksomt kunne gjøres noe effektivt fra statens side på dette område. Fellesmøtet fattet sådan énstemmig beslutning: «Fellesmøtet av styre og råd slutter seg til naturfredningsforbundets henstilling om at det ved vassdragskonsesjoner tas hensyn til at strandlinjene ved regulering blir minst mulig skjemmet.»

I det ovennevnte styremøte av 22. februar 1938, hvor representanter for D. N. T. var til stede, behandledes også de spørsmål som reiste seg om D. N. T.'s virksomhet i Vassfaret i forbindelse med den private fredning av bjørn, som de større skogeiere på nordsiden av Vassfaret hadde iverksatt. Dr. Ludvig Andersen Aars i D. N. T. redegjorde for forholdet fra D. N. T.'s synspunkt. Deretter falt der uttalelser fra oberstløytnant Gleditsch og flere av de tilstedeværende.

Efterat Oslo kommune hadde besluttet å utbygge Holsvassdraget som kraftkilde ble det utarbeidet planer for kraftoverføringen til Oslo, og etter disse skulle det for kraftledningen raseres skau i et bredt belte gjennom Nordmarka. Da formannen var blitt bekjent med disse planer, gjorde han henvendelse til en rekke interesserte foreninger, og det ble høsten 1940 holdt et møte, hvor disse foreninger var representert. I henhold til den på møtet trufne beslutning sendtes sådan skrivelse til styret for Oslo Lysverker:

«Vi har erfaret at det er planlagt at den nye høyspente ledning fra Holsvassdraget med 4 betongstolper i bredden og i en gate på 60 m skal legges rett gjennom Nordmarka. I de sentrale deler av denne vil ledningen komme til å gå noe nedenfor Appelsinhaugen, like under Turnhytta, øst for Blankvannsbråten og vest for Ulle-

vålsseter ned til Sogn. *Den vil m. a. o. gå gjennom hjertet av Stor-Oslos viktigste friluftsterreng.*

At dette forslags realisasjon ville være en ulykke for Oslos befolkning, og at ansvaret ville falle tungt på vår generasjon, som for all fremtid hadde ødelagt så store deler av disse uerstattelige verdier, er sikkert. Derfor vil vi så inntrengende som mulig henstille til Lysverkene å prøve å finne en med omsyn til friluftsterreng mer passende tracé for den planlagte ledning.

Det er fremholdt at den brede gate gjennom skogen skulle passe til skiløype. Denne påstand må vi ta avstand fra. En slik ledningsgate har intet preg av fri natur, hvilket det jo er man ønsker, når man gir seg ut i skog og mark. Oslo kommune har i de seneste år tatt meget store løft for å skaffe byens befolkning muligheter for å drive friluftsliv og redde uberørt natur fra ødeleggelse. Det ville jo da være et brudd på den vei en herved var slått inn på, om kommunen uten helt tvingende grunner nå delvis skulle ødelegge det aller viktigste friluftsterreng vi har.

Vi har mellom oss drøftet endel andre tracéer, som vi av omsyn til natur og friluftslivet finner å være ulike meget mer å foretrekke, og håper at en av disse både teknisk og økonomisk skulle kunne realiseres. Vi vil foreslå at representanter for Deres styre kommer sammen med representanter for våre organisasjoner for nærmere drøftelse av saken.»

Undertegnet:

Foreningen for Naturfredning, Østlandske Krets.

Foreningen for Oslo By's Vel.

Foreningen for Skiidrettens Fremme.
Turistforeningen for Oslo og omegn.
Oslo-Marka's Friluftsråd.

En må gå ut fra at en konferanse som det her er uttalt ønsket om vil finne sted, og at det vil lykkes å finne en annen løsning enn den som de foreløpige planer viser.

Styret har alltid vært oppmerksom på at den nå gjeldende lov om naturfredning er helt utilfredsstillende hvor det gjelder adgang til å frede viktige områder som naturpark. Fredning kan etter loven kun finne sted av hensyn til naturforekomster av vitenskapelig eller historisk betydning. Der er altså ingen hensyn tatt til skjønn-

hetsverdier og annet som begrepet «naturpark» omfatter. Styrets tidligere formann, oberstløytnant Gleditsch, har gjentagne ganger, sist utførlig i en artikkel i Samtiden for 1940, fremhevet hvordan Norge (stikk imot hva der skulle synes naturlig eller selvfølgelig) her ligger langt tilbake for andre siviliserte stater. Landsstyret for naturfredning, gjennom hvem en henvendelse herom til statsmaktene naturlig må fremmes, opplyser at et forslag forlengst er utarbeidet og oversendt vedkommende departement. Det tør være innlysende at alt arbeid for virkelig naturfredning blir unaturlig begrenset hvis ikke en mer rommelig og forståelsesfull lovgivning gir naturfredningsforeningen en større slagkraft.

A N D R E B E H A N D L E D E S A K E R

NORDRE ÅRØY I OSLOFJORDEN ER FREDET

I juni 1938 mottok vi gjennom Landbruksdepartementet en anmodning fra eieren av N. Årøy, gr.nr. 52, br.nr. 1, i Nøtterøy herred, Vestfold fylke, fru Ellen Wessel, om å få plante- og dyrelivet på øya fredet.

Fru Wessel opplyser at øya er på 3—400 mål. Der er vakker skog av gran, bjørk, lønn, ask, asp, rogn, pil og selje. Dessuten fins der mange store eiketrær. Epler og moreller vokser vilt. Store lindetrær og blodbøk er innplantet. Også ellers er floraen meget interessant. Dette er blitt bekreftet av professor Jens Holmboe og dosent fru Hanna Resvoll-Holmsen. På

øya hekker bl. a. ærfugl og årfugl. Dessverre har det vist seg at folk, som har fått besøke øya, har ranet reder og skutt fuglene. Disse var ganske tamme. Eieren har derfor funnet det ønskelig å frede øya.

Den 21. september 1938 sendte vi søknaden over til landsforbundet, som samme dag ekspederte den videre til professor Holmboe.

Ved kronprinsregentens resolusjon av den 18. november s. å. ble det så bestemt at alt dyre- og planteliv på Nordre Årøy skal være fredet mot forstyrrelse og ødelegging av enhver art. Fredingen er kunngjort og skilt er satt opp på øya.

LATTERMÅKENE I KUREFJORDEN ER FREDET

Som meddelt i årsberetningen for 1937, side 22, har ingeniør Carl Pihl, Oslo, søkt om å få fredet dyre- og plantelivet på eiendommen Nordodden 2, Oven i Råde, Østfold fylke. På eiendommen er en koloni av lattermåker, og der er et yrende fugleliv av andre måker, terner o. l.

Fredingen av eiendommen ble stadfestet ved kgl. resolusjon av den 13. mai 1938. Det ble samtidig forbudt å løsne skudd innen en avstand av 1 000 meter fra eiendommen. Denne siste bestemmelsen førte til en skarp protest fra naboene, som bl. a. anførte at en måtte ha adgang til å minere på tomtene omkring det fredede området. Kirkedepartementet beroliget imidlertid gemyttene ved å svare at forbudet bare gjelder sjøområdet.

ILDVERKET I TJØME ER FREDET

Vi viser til årsberetningen for 1937, side 22—23, der det meddeles at herr B. Kroepelien, Oslo, har søkt om freding av dyre- og plantelivet på øya Ildverket i Tjøme herred for 20 år.

Fredingen ble stadfestet ved kgl. resolusjon av den 13. mai 1938.

Den 27. september s. å. fikk vår forening en ny henvendelse fra herr Kroepelien i anledning av en artikkel i «Dagbladet» for 23. september av o.r.sakfører Odd Skarheim. Det heter i denne artiklen bl. a.: — Fredlysing og skilter om forbud behøver folk ikke å respektere når de strider mot den uskyldige nyttesrett. — Herr Kroepelien meddelte at folk ved et par høve sommeren 1938 nektet å respektere statens fredingsmerker på Ildverket, og han ville gjerne vite om besøkende på

øya kunne påberope seg den uskyldige nyttesrett på dette naturfredede området.

Vi stod jo her overfor et spørsmål av den mest vidtrekkende betydning for hele arbeidet vårt, og vi måtte være forberedt på at liknende spørsmål ville dukke opp i forbindelse med andre fredede områder. Saken ble sendt over til Landsforbundet, som i skrivelse av den 28. september gjør Kirkedepartementet oppmerksom på forholdet. I skrivelsen ble der bl. a. holdt fram at publikum, etter forbundets mening, må respektere statens fredingsmerker i ethvert tilfelle. Der hvor disse merkene står, ligger der jo en klar hensikt til grunn for fredingen. Det tør bli en helt annen sak der det gjelder *private* fredlysinger og skilter. Det kan, etter forbundets mening, ikke overlates til publikum å avgjøre om forbudet strir mot den uskyldige nyttesrett der hvor fredingen er besluttet ved kgl. resolusjon. Det spørsmålet, framholdt forbundet, er besvart i og med at resolusjonen er gitt og skiltene delt ut.

I skrivelse av den 10. februar 1939 meddeler Kirkedepartementet at saken har vært forelagt for Justisdepartementet, som har anført følgende:

«Det er utvilsomt at almenheten plikter å respektere bestemmelser om freding som Kongen har gitt med hjemmel i lov, selv om bestemmelsene griper inn i den uskyldige nyttesrett.»

Den gjengitte uttalelsen i avisartikkelen tar antagelig bare sikte på det tilfelle at grunneieren uten hjemmel i lov har forbudt handlinger som går inn under den uskyldige nyttesrett.

Vi gjør våre medlemmer og de øvrige naturfredingsforeningene oppmerksom på denne viktige uttalelsen fra Justisdepartementet.

MØLENS GRAVHAUGER

Endelig er det lyktes å få sikret Mølen i Brunlanes med gravhaugene fra bronsealderen som naturpark. Det så nokså håpløst ut en tid. Landskapet var vansiret og på vei til å bli helt utskjemt ved utgravning av morenegrusen mellom røysene til teknisk bruk og ved skjemmende bygninger (knuseverk m. m.). Verdien av grusen ble sterkt overdrevet og der ble forlangt uforholdsmessig stor pris for overdragelse av området. Arbeidet for å verne Mølen, som var påbegynt i 1931, så ut til å måtte oppgis, men i 1937 vendte strømmen seg. Universitetets oldsaksamling tok fatt og arbeidet fikk ny fart. Under et møte på Oldsaksamlingens kontor i september 1937, hvor representanter fra Vestfold og fra Naturfredningsforeringen sammen med arkeologer var samlet for å drøfte spørsmålet om fredning av Mølen, ble en enig om planen og målet for det fortsatte arbeid. En ble enig om at

1. hele området nordvestover ut til odden ut mot Langesundsfjorden burde høre med til det fredede område,
2. at der ikke skulle settes opp gjerde, og
3. at området fremdeles kunne bli brukt til kreaturbeite.

Samtidig ble det bestemt at en skulle forsøke å formå Brunlanes kommune til å sette gårdsveien ut til området i brukbar stand som bilvei.

Da det så lyktes å få kirkeministeren og ekspedisjonssjefen til å bli med og ta røysene og landskapet omkring i øyesyn, var arbeidet kommet i gjenge igjen. Interesserte menn i Vestfold tok arbeidet opp for å skaffe penger til innkjøp av de nødvendige deler av gårdene Værvågen. Avisene støttet arbeidet (Morgenbladet, Tidens

Tegn, Nationen, Tønsberg Blad, Østlands-posten, Morgenposten, Nybrott m. fl.) og skrev opplysende og begeistrede innlegg for bevaring av Mølen. Etter besøket ute i marken i 1937 uttalte kirkeministeren, statsråd Hjelmtveit, til avisen Nybrott (Larvik): «Mølen er ikke bare et historisk, men et naturhistorisk sted, som det kan ha sin interesse å bevare, da det danner avslutningen på det store raet. Hvis gravningen fortsetter, kan det være fare for at selve landskapet blir forvansket — —.»

Det lysnet. Kirkeministeren stilte på visse betingelser kr. 10 000 til disposisjon av lotterimidler. I distriktet fortsatte en med stor energi arbeidet med å skaffe penger til kjøp av området rundt røysene, — og der ble av norsk arkeologisk selskap utgitt og distribuert en illustrert brosjyre med korte innlegg av professor A. W. Brøgger, konservator H. Rosendahl og oberstløytnant K. G. Gleditsch med formål å gi korte opplysninger om stedets betydning av arkeologiske, geologiske og landskapelige grunner og for å støtte pengeinnsamlingen. Og virkelig har det lyktes å få samlet så mange og store bidrag fra institusjoner og private personer vesentlig fra Larvik, Oslo, Tønsberg, Sandar, Sandefjord, Skien og Stavern, at en i tillegg til statsbidragene på kr. 10 000 og kr. 16 000 har kunnet kjøpe hele det ønskede område og enda litt mer — se foran og kartskissen i årsberetningen for 1937 og i brosjyren av 1938, som ble sendt ut til medlemmene av Østlandske Krets i 1938.

I 1938 ble der holdt skylddeling over eiendommen og i 1939 ble skjøte utferdiget. Pengene, i alt kr. 60 000, er eller vil i den nærmeste fremtid bli utbetalt til de tidligere eiere. Det står igjen et par

mindre arbeider med å rydde etter ødeleggelsen og få gårdsveien ut til området utbedret. Når dette antagelig sommeren 1940 er utført, vil denne enestående lille naturpark være beskyttet mot uvetlige inngrep til glede for nordmenn og gjester fra andre land framover i tiden.

Etter Kirke- og undervisningsdepartementets bestemmelse av 15. juli 1938 skal Universitetets oldsaksamling ta seg av denne fredede naturpark — Mølens gravhauger.

Vettakollen, januar 1940.

K. G. Gleditsch.

FUGLEFREDING VED HORTEN

I september 1936 fikk vi fra Kirkedepartementet oversendt en søknad fra Horten og Omegns Dyrebeskyttelsesforening om freding av fuglelivet på Østenskjær og Rødskjær i Oslofjorden mellom Borre og Bastøy. På skjærene hekker en mengde måker og terner, men det har hendt i de senere årene at redene er blitt hensynsløst plyndret.

Etter å ha brakt eiendomsforholdene på det rene, sendte vi i oktober 1936 gjennom Landsforbundet et forslag til Kirkedepartementet om freding av fuglelivet på de to skjærene og havet innen en avstand av 500 meter. Innen disse områdene skal det være forbudt å ta egg eller unger, løse skudd eller bevirke ødelegging av noen som helst art. Samtidig ble det foreslått freding av dyrelivet og viltvoksende planter på Bastøy, som ligger like i nærheten.

Ved kgl. resolusjon av den 29. juli 1938 ble det bestemt at *fuglelivet* på Bastøy, Østenskjær og Rødskjær skal være fredet som ovenfor nevnt.

Fyrdirektøren har velvillig påtatt seg å

sette opp fredingsmerker på Bastøy fyr grunn og på Østenskjær. Den øvrige merkingen er besørget av Dyrebeskyttelsesforeningen i Horten.

VI SLAPP FYLLING I MERRADALEN

Vi henviser til artikkelen om Merradalen i årsberetningen for 1937, side 23.

Da forhandlingene om spørsmålet fylling contra bru over dalen har vært inngående referert i dagspressen, skal vi her innskrenke oss til å konstatere det gledelige resultatet: *Det ble bru!*

Aker og Oslo kommuner har bidradd vesentlig til at en unngikk den fullstendige ødeleggelse av dalen. Vi vil gjerne nevne at Akers forhandler, direktør Alex. Christiansen, har vært særlig iherdig i sin kamp mot fyllingen.

OMFATTENDE FREDINGER I OSLOFJORDEN

Fra h.r.advokat J. B. Hjort, Oslo, mottok vi i juli 1938 en forespørsel om betingelsene for freding på 10 år av dyre- og plantelivet på Burøy i Tjøme herred, som advokaten er medeier av. Senere har det vært forhandlet om denne saken, som er mer enn vanlig komplisert på grunn av gårdsbrukene på øya.

I skrivelsen sin nevner imidlertid advokat Hjort også en rekke øyer i nabolaget, som en burde henstille til eierne om å søke fredet. Vi tok straks opp saken, med det resultat at der nå er sendt Kirkedepartementet følgende søknader:

Gartner J. Mandel jr., Tønsberg, søker om freding av dyre- og plantelivet på øya Frøungen i Tjøme herred. På øya hekker

ærfugl og annen sjøfugl, og den er beplantet med tildels sjeldne vekster.

Walther Halvorsen og kjøpmann Ludvig Svinndal, Oslo, m. f. søker om fredning av dyre- og fuglelivet på øya Vasskalven i Tjøme. På øya hekker en hel del sjøfugl, og der fins to slags ville orkideer (formentlig fruesko og flueblomst).

Direktør Nikolai Paus, Tønsberg, søker om hel fredning av Vassholmen i Nøtterøy. (Fredingen ble stadfestet ved kgl. resolusjon av den 24. januar 1940). Øya er beplantet av eieren. Der har tidligere hekket sjøfugl, bl. a. ærfugl, og en håper at fuglene igjen vil slå seg til på øya nå når den er fredet.

Vi arbeider for tiden med andre fredinger av øyer i dette distriktet. Sammen med de tidligere fredede Kjøleholmen, Ildverket og Årøy vil en her få et fredet belte av øyer langs Tjømes og Nøtterøys østside. Dette tiltaket tar først og framst sikte på å verne om sjøfuglene. I søknadene opplyses det nemlig at fuglene har vært etterstrebt av jegere og at en hel del reder blir ødelagt hvert år. Da fuglene er helt tamme, blir de et lett bytte for jegerne.

FREDEDE TRÆR

i 1938, 1939 og 1940.

Seterfurua i Botne. Denne furua står på setra i Eplerud skog, omlag 20 minutters vei fra Haneklevchausseen i Botne herred, Vestfold fylke. Etter anmodning fra eieren, Botne kommune, er treet fredet ved kgl. resolusjon av den 13. mai 1938. Seterfurua måler i brysthøyde 0,86 m i tverrmål og er 28 m høy. Den har en sjelden slank og fin vekst og er helt frisk.

Abildsøfurua i Nordstrand. Etter søknad fra eieren, Aker kommune, er dette treet fredet ved kgl. resolusjon av den 25. juli 1938. Furua står ved Abildsøveien, og det opplyses at den «i alle år har vært et møte- og merke-sted for stedets befolkning».

Gran i Sandar. En stor gran på gården Bøle, gr.nr. 60, br.nr. 1, i Sandar herred, Vestfold fylke, er fredet etter naturfredningsloven i h. t. anmodning fra eieren, Nils Paulsen.

Eik i Ski. En stor eik, som menes å være flere hundre år gammel, på gården Ekheim, gr.nr. 123, br.nr. 38, i Ski herred, Akershus fylke, er fredet i h. t. naturfredningsloven etter anmodning fra eieren, Hans A. Paulsbo.

Teppegran i Skoger. Den store «teppegranen» i skogen ved Steinkleiva på Austad gård, gr.nr. 20, br.nr. 1, i Skoger herred, Vestfold fylke, er fredet i h. t. naturfredningsloven etter anmodning fra eieren, Andr. Meland.

Om dette sjeldne treet skriver Olaf Hanssen bl. a.: — Eg hev vore fleire ganger å vitja dette rare treet, som eg personleg held for eit «natursyn». Denne formen av den vanlige gran er inkje umskreven noko endå. Stammen veks upp til ei høgd av 80 cm—1 m, då er høgdevoksteren slutt. Og greinene spreider seg i krins utyver og slær små røter burtyver i mark og ur. Denne granen dekker no eit areal som eit grønt teppe — 92 m². «Teppegran» er fyrebils berre eit folkenamn etter skapet.

Merkelig gran i Svinndal På gården Kirkerød i Våler, Austfold fylke, står en merkelig gran som nå er fredet i h. t. naturfredningsloven etter anmodning fra eieren, Harald Kirkerød, Svinndal. Noen

av grenene på denne granen bærer alminnelige nåler, mens andre grener har nåler helt ned til 4 mm lengde. Baret er en blanding av alminnelig gran (*picea excelsa*) og *picea parvifolia*.

Starbjørka på Ø. Sandsvær. En stor hengebjørk, tuntreet på gården Kongsgården, gr.nr. 112, br.nr. 4, i Ø. Sandsvær, Buskerud fylke, er fredet i h. t. naturfredningsloven etter anmodning fra eieren, Hilda Næss. Treet har et rundmål på 3,30 m og er bort imot 20 m høyt. Kronen er meget vakker.

Stor eik i Spydeberg. Et gammelt tuntree på gården Skårberg, gr.nr. 118, br.nr. 2, i Spydeberg herred, Austfold fylke, er fredet ved kgl. resolusjon av den 17. februar 1939 etter anmodning fra eieren, Olaves Skårberg.

Eika skal være den største i hele Austfold. Den står høyt og fritt og kan sees i stor omkrets. Stammen har et rundmål på 4,25 m i brysthøyde. Kronen er tett og meget velformet. Den har et tverrmål på omlag 28 m.

Askestrær i Veøy, Romsdal. Tre store og gamle asker på Åfarnes, gr.nr. 43, br.nr. 3, i Veøy herred, Romsdal, er av Østlandske Kretsforening ifølge forbundets anmodning besørget fredet i h. t. naturfredningsloven etter søknad fra eieren, Nikolai Hammer. Askene har ved roten rundmål på henholdsvis 2, 4,82 og 3,18 m, og de antas å være 80 og 2—300 år gamle.

Bjørker i Hurdal. Etter søknad fra eieren av gården Sand, gr.nr. 29, br.nr. 1, i Hurdal herred, Akershus fylke, Anne Bruun, er to store bjørker på eiendommen fredet i h. t. naturfredningsloven. Den ene bjørka er 18 m høy. Rundmålet er 3,20 m en meter over bakken og kronens diameter er omlag 10 m. Det andre treet er 17 m

høyt, rundmål 2,15 m en halv meter over bakken. Der er to forgreninger med rundmål 2,15 og 1,80 m. Kronens diameter er omlag 10 m. Trærne står fritt på dyrket innmark.

Kugleformet gran i Andebu. Denne merkelige granen står på Hvitstein gård, gr.nr. 125, br.nr. 4, i Andebu herred. Etter søknad fra eieren, Hartvig H. Hvitstein, er treet fredet etter naturfredningsloven.

Kugleformet gran i Stokke. Denne granen som har hele 14 stammer, er fredet etter naturfredningsloven i h. t. søknad fra eieren, Einar Fevang Borgen. Treet står på Borgen i Arendal, gr.nr. 141, br.nr. 1, i Stokke herred.

2 store eikestrær på Tjøme. Disse trærne, som begge har stammer med omkrets av 2 meter, står på gården Medø, gr.nr. 22, br.nr. 2, på Tjøme. De er fredet i henhold til naturfredningsloven.

FREDING AV NORGES DYRELIV

I anledning av at det har vært på tale å opprette et eget kontor i Landbruksdepartementet for naturfreding, skal jeg tillate mig å peke på en løsning av spørsmålet hvorved saken kan ordnes uten direkte utgifter for statskassen.

Såvidt jeg har bragt i erfaring skal det oppnevnes et øverste jaktråd med en riksjegermester i spissen. Denne riksjegermester skulde etter sigende få anledning til å supplere jaktrådet med fagkyndige konsulenter, og det har også vært på tale å få en naturfredingskonsulent. Denne måtte kunne lønnes av de midler det kommende viltrygdsfond råder over. Det skulde jo også være en nærliggende tanke at en del av de penger som kommer inn i form av avgifter ved utøvelse av jakt, måtte kunne

anvendes til å frede den del av dyrelivet som ikke er gjenstand for utnyttelse som matnyttig vilt.

Et kontor for naturfredning i forbindelse med jaktrådet vilde få en mengde oppgaver. Rigtignok har vi en Landsforening for Naturfredning, men den har inntil det siste arbeidet nesten utelukkende for private midler (siste år var tilskuddet fra staten kr. 750,—) og den har tross meget beskjedne midler utført et glimrende arbeid. Det er derfor helt klart at Naturfredningsforeningen må bestå som før, og at den tar sig av de saker som den hittil har hatt befatning med, men det nye kontor vilde kunne få andre og supplerende oppgaver.

Ved dette kontor måtte man ta sig mer av de praktiske ting ute i marken, som inspeksjonsreiser, undersøkelser om innkomne krav om fredning er berettiget osv. Før har man nemlig fått fredet forskjellige områder, dyr, planter og andre naturgjenstander, men har manglet midler til oppsyn og inspeksjon.

En oppgave som er særlig interessant er spørsmålet om jakt kontra totalfredning. Her har jegerne ofte vært utsatt for angrep, og stridens bølger har ofte gått høit. Imidlertid har vi savnet et vitenskapelig grunnlag for bedømmelse av de kravene som begge retninger er fremkommet med, men nettopp her vilde en fredingskonsulent kunne gjøre et godt arbeid. — En plan for slike undersøkelser kan gå ut på følgende: I hvert fylke opprettes et eller flere naturfredede områder, karakteristiske for viltbestanden innen fylket. Hvert område måtte være så stort at det kunne deles i to ensartede halvdelar. Den ene del måtte totalfredes, mens den annen del blev åpnet for en strengt kontrollert jakt med helt

moderne rovviltbekjempelse. Ved en inngående undersøkelse av viltbestanden i begge halvdelar vilde man få et meget verdifullt sammenligningsgrunnlag å bygge på, og man fikk anledning til å gjendrive ufunderte påstander i den ene eller annen retning.

Det ville også være av den største betydning å få satt en grense for hvad hver enkelt jeger har lov til å nedlegge av vilt. Dette kan gjøres ved å utstede jaktkort som gjelder for så og så mange stykker av de forskjellige jaktbare dyr. Men for å få en slik ordning effektiv må man kjenne dyrebstandens størrelse, så at det ikke gis tillatelse til å felle for meget vilt, men på den annen side må grensen heller ikke settes så lavt at bestanden ikke blir tilstrekkelig beskattet.

Her er det som ovenfor nevnt, nettopp av betydning å ha slike områder innen hvert enkelt fylke, idet opptellingen av viltbestanden i disse felter til en viss grad kunne legges som norm for den til enhver tid for jakt frigitte viltmengde.

Men vi har også andre beskatninger av dyrebstanden enn den mer eller mindre sportsmessig betonte jakt. Langs kysten hadde vi mengder av sjøfugl, og våre egg- og dunvær har skaffet mange både mat og penger. Nå brukes sjøfugl, deres egg og unger i stor utstrekning til revefór, og resultatet er — som jeg selv ved flere anledninger har kunnet overbevise mig om — at det er gått sørgelig tilbake med vår sjøfuglbestand. Dette kommer ikke minst av at eggene, som før bare blev tatt helt friske til folkemat, nå tas på et hvilket som helst stadium av rugingen, da det ikke har noe å si om det er kylling i egget når det skal brukes til revemat. Blir eggene tatt umiddelbart før klekningen, vil fug-

lene neppe legge noe annet kull det året, og resultatet kan lett tenkes. Denne voldsomme beskatning av sjøfuglbestanden må det settes en stopper for; dessuten må det føres kontroll med at de fugler som selges til revefór ikke tilhører fredede arter, da det svært ofte hender at fuglene selges flådd og uten artsmerker for å hindre artsbestemmelsen.

Foruten disse oppgaver og mange andre, vilde det være utmerket om Landsforbundet for Naturfredning fikk anledning til å utgi et tidsskrift. Dette måtte samtidig kunne bli organ for Kontoret. Dessuten vilde det være heldig å få det utsendt sammen med Jegerforbundets tidsskrift, så at det kunde distribueres sammen med dette; da vilde nemlig alle som løser jaktkort få det. Man vilde da få en meget stor krets av naturinteresserte lesere, og det vilde være meget heldig, da det er flere spørsmål av

stor betydning som nettopp disse folk burde gjøres opmerksom på. Jeg tenker her først og fremst på betydningen av insektetende småfugler og våre ugler. — Når man vet at et meisepar med unger fortærer 75 kg insekter, egg og larver i løpet av et år, og at et uglepar, likeledes med unger, i samme tidsrom gjør det av med 4—5 000 mus, så er det lett å forstå hvilken betydning disse dyr har for landbruk, skogbruk og hagedyrking. Disse ting og andre av lignende betydning måtte kunne fremholdes i tidsskriftets spalter.

Det er mange oppgaver som venter på å bli tatt opp på dette felt, men det som er anført skulle være tilstrekkelig til å vise at et kontor for fredning av vårt dyreliv kan få stor betydning.

Nesodden, 8. desember 1940.

H. L. Løvenskiold.

Til

NATURFREDNINGSFØRENINGENS

25 ÅRS JUBILEUMSFEST

29. APRIL 1939

var innløpet disse vakre vers.

Da jorden lå nyskapt fra Skaperens hånd
fikk mennesket det hele å styre;
foruten en sjel blev det også gitt ånd,
der skjenket det evner så dyre.
Det kunde da tyde den hellige lov:
å bruke det hele med lempe,
men ikke behandle naturen som rov
og sig selv som en drabelig kjempe.

Når stille vi går i den skjønne natur,
vi føler en åndelig hvile.
Det er som om tanken slapp ut av et bur
og mot sig ser friheten smile.
Det er harmonien som kveger vårt sinn,
en gave fra Skaperens hender
et samspill av krefter som trenger sig inn
til de fineste vev som vi kjenner.

Det dukket da op under tidenes gang
et ønske om fred i naturen,
ei bare av hensyn til sinnenens trang,
men også til hjelp for kulturen;
ti like fra kunnskap for tak og for tuft,
og jorden som skal under plogen,
der trenges som lærer den store fornuft
fra villmarken og i fra skogen.

Vi stanser og ser på det fredede tre
som stod i århundreder lange,
om tale det kunde, vi vilde det be
fortelle historier mange.
Vi hører kun fugler på gren og i topp
som priser den verdige kjempe.
Men vilde vi røve dets sprettende knopp,
da måtte den lyst vi nok dempe.

Og vandrer vi inn på den vernede grunn
i naturparkens fredlyste haller,
hvor blomsten får stråle og vokse sig sund
og dyrene trygt på dig kaller,
mens småfuglen synger sin livsjubel ut
og zefyren vifter om kinnnet:
Et tapt paradys oss sender et bud
og ber oss det legge på minnet.

De nakne klipper langs fjellandets kyst,
dette skjold mot havstormens jetter,
her rekker av sjøfugl, hvis lysende bryst
er en pryde i de nordiske netter.
Et skudd inn i flokken, og skinnende fjær
er plettet av blod! Deres unger
har ikke lenger en mor så kjær,
men skriker av frost og hunger.

Hver den som står på den hegnede grunn
og ei det forbudte begjærer,
han eier en liten lykkesalig stund
med naturen som kyndige lærer.
Men den som vil røve den hellige fred,
han har kun av gleden forlisset,
og ikke sin sjel på det signede sted
og må ut igjen fra paradiset.

HANNA RESVOLL-HOLMSEN.

Utdrag av regnskap 1940

for

Østlandske Kretsforening for Naturfredning i Norge.

Beholdning fra 1939 kr. 3 712,97

Kontingenter:

a. Livsvarige: 1 å kr. 40,00	»	40,00
b. Årsbetalende:		
1939: 2 å kr. 4,00	kr.	8,00
1940: 93 å » 4,00	»	372,00
1940: 1 å » 5,00	»	5,00
1941: 2 å » 4,00	»	8,00
		393,00

Renter 1940:

i Oslo Sparebank	kr.	51,59
i Creditkassen av «Livsvarige Medlemmers Fond»	»	165,14
i Creditbanken, «Den gamle Mester»	»	5,96
i Kreditkassen, Sophus Aars' gave	»	33,86
4½ % (3,6 %) Stat 1931 kr. 2 000,00	»	84,00
		340,55

Utgift:

Gårdsskatt Toftelholmen 1939/40 og 1940/41	kr.	7,62
Trykningsutgifter m. m.	»	59,16
Mangfoldiggjørelse, porto, rekvisita og øvrige kontorutgifter	»	133,60
		200,38

Kontingent til Landsforeningen:

a. Av 1 livsvarig medlem å kr. 1,00	kr.	1,00
b. Av 127 årsbetalende medlemmer å kr. 0,75 ..	»	95,25
		96,25

Innsatt på bok for livsvarige medlemmers fond » 289,14

Balanse kr. 585,77

» 3 900,75

kr. 4 486,52 kr. 4 486,52

1941.

Jan. 1. Beholdning:

Innestående i Oslo Sparebank	kr.	2 236,78
—»— i Kreditkassen (Sophus Aars' gave)	»	1 273,66
—»— i Creditbanken («Den gamle Mester»)	»	258,31
Kontaut	»	132,00
		3 900,75

Livsvarige medlemmers fond utgjør pr. 31/12 1940	kr.	8 183,65
hvorav innestår i Den norske Creditbank på 6 mdr.s ops. nr. 70051	kr.	6 296,29
og beror i Norsk 4½ % (3,6 %) Stat 1931 S. I, pål. kr. 2 000,00, innkjøpt for	»	1 887,36
		8 183,65

Revidert og i orden.

Oslo, den 23. februar 1941.
JENS PRIN'TZ,
revisor.

Oslo, den 12. februar 1941.
ANTON HEYERDAHL,
kasserer.

UTGITT AV
ØSTLANDSKE KRETS
FOR NATURFREDNING
I NORGE

Trykt hos Fabritius & Sonner, Oslo